

Област Смолян

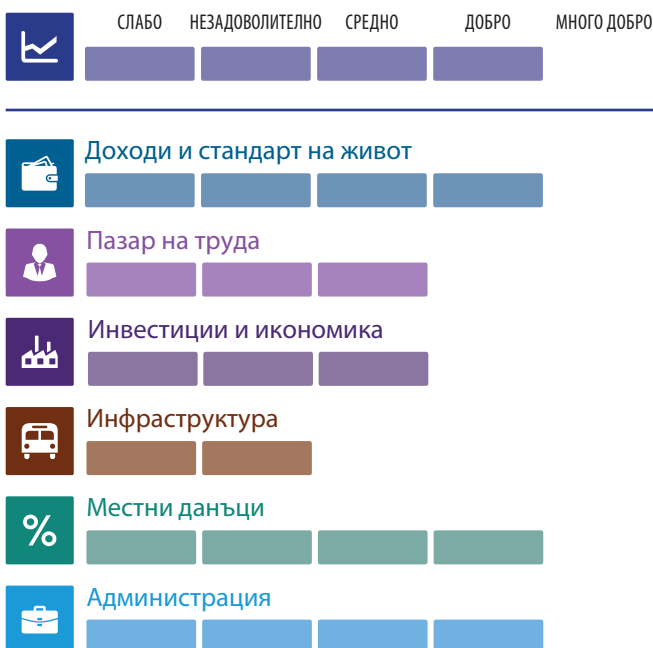
▶ Население (2020)	102 710
▶ Територия (кв.км)	3192,8
▶ Брой на населените места	240
▶ Дял на населението в градовете (%)	56,7

През последните две десетилетия брутният вътрешен продукт в област Смолян нараства с по-бавен темп от общия за националната икономика, което увеличава изостанването спрямо средното ниво. Доходите обаче остават по-високи от средните, което обяснява и сравнително ниската степен на бедност. Огромното предизвикателство за перспективите на местния пазар на труда продължава да е застаряването на населението. Разходите за придобиване на дълготрайни материални активи на човек от населението се увеличават значително. Ниски и постоянни остават преките чуждестранни инвестиции. Географското местоположение на област Смолян като гранична област и планинският характер на територията обуславят и сравнително слабото развитие на инфраструктурата. Смолян

е сред областите със сравнително ниски местни данъци. Населението в областта е едно от най-застаряващите в страната. Смолян продължава да бъде една от областите с най-добри образователни показатели. Резултатите на учениците са изключително добри, броят на учителите – голям, а на напусналите училище – малък. Делът на здравноосигурените е сред най-високите в страната. Висок остава и достъпът до общопрактикуващи лекари. Смолян е най-добре представящата се област в сферата на реда и сигурността. Правосъдието е бързо, престъпността – ниска, а разкриваемостта – висока. Предвид сравнително ниската степен на урбанизация на областта делът на населението в селища с обществена канализация е относително висок. Културният живот се характеризира с ниска интензивност.

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ ■■■■■

Доходи и стандарт на живот ■■■■■

През последните две десетилетия брутният вътрешен продукт в област Смолян нараства с по-бавен темп от общия за националната икономика, което увеличава изоставането спрямо средното ниво в страната от 20% през 2002 г. до 32% през 2019 г. През 2019 г. БВП на човек от населението в областта се увеличава с 10% (колкото е и средният ръст за страната) и достига 11,7 хил. лв. Брутната годишна заплата на наетите по трудово и служебно правоотношение в област Смолян също нараства с темп, подобен на средния, но остава под тази за страната – 11,1 хил. лв./човек при 15,2 хил. лв. в страната.

Доходите остават по-високи от средните за страната и през 2019 г. достигат 6,4 хил. лв./лице от домакинството (при 6,0 хил. лв. в страната).

Бедността в областта също се запазва по-ниска от средната през 2019 г. Делът на населението, живеещо с материални лишения, е изключително нисък – с 12,8% областта се нарежда на второ място след столицата. Делът на населението, живеещо под националната линия на бедност, е 21,2% при 22,6% средно за страната.

Пазар на труда ■■■■■

Въпреки намалението в почти всички области през 2020 г. икономическата активност в област Смолян продължава да нараства и остава висока – 77,1% (при 73,7% в страната). Това нарастване обаче е съпроводено от спад в заетостта и ръст на безработицата. Коефициентът на заетост намалява с 1,3 пр.п. до 65,2% (при 68,5% в страната), а този на безработицата се увеличава с 3,1 пр.п. до 11,9% (при 5,2% в страната).

Образователният статус на работната сила в областта отчита леко подобрение. През 2020 г. населението между 25 и 64 години с висше образование е 23,5% (при 29,2% в страната), а това с основно и по-ниско образование спада до 14,0% (при 16,9% в страната).

Огромното предизвикателство за перспективите на местния пазар на труда остава застаряването на населението. Смолян е областта с най-нисък коефициент на демографско заместване като съотношение на населението на 15–19 години към това на 60–64 години, който през 2020 г. спада до 40,9% (при 67,1% за страната).

Инвестиции и икономика ■■■■■

През 2019 г. броят на регистрираните предприятия нараства до 52 на 1000 души население, но е все още под средния за икономиката като цяло брой от 61 на 1000 души. Разходите за придобиване на дълготрайни материални активи на човек от населението се увеличават значително (с близо 50%), въпреки че остават под средните – 2,6 хил. лв. в областта при 3,2 хил. лв. в страната. Ниски и постоянни

остават преките чуждестранни инвестиции със стойност 889 евро/човек (при 3,7 хил. евро/човек в страната).

Стойността на произведената продукция в областта нараства с по-бавни от средните темпове за страната и през 2019 г., което задълбочава изоставането от средния размер в националната икономика.

Усвояването на европейски средства в област Смолян се повишава бързо и за първи път е над средното за страната. Към 15 юни 2021 г. стойността на изплатените суми на бенефициенти по оперативните програми в областта е 2,5 хил. лв./човек от населението (при 2,2 хил. лв./човек в страната). Най-много средства усвояват общините Смолян, Рудозем и Златоград.

Инфраструктура ■■■

Географското местоположение на област Смолян като гранична област и планинският характер на територията обуславят и сравнително слабо развитие на инфраструктурата. В областта липсват железопътни линии, автомагистрала и първокласни пътища. Гъстотата на пътната мрежа остава под средната. Качеството на пътната настилка е сравнително високо и се подобрява през 2019 г., като делът на пътищата в добро състояние достига 53,8% (при 41,4% за страната).

При достъпа на домакинствата до интернет се вижда ограничаване и през 2020 г. той е 73,6% (при 78,9% в страната). Делът на газифицираните домакинства в областта е почти нулев – 0,02% (при 3,1% в страната). Инсталираните ВЕИ мощности достигат 2,5 kW/човек от населението (при 0,6 kW/човек в страната).

Местни данъци ■■■■■

Смолян е сред областите със сравнително ниски местни данъци и през 2021 г. Най-големи разлики спрямо средните за страната нива се наблюдават при търговията на дребно и превозните средства. През 2021 г. усредненото ниво на данъка за търговия на дребно в общините в област Смолян е 7,74 лв./кв.м (при 12,99 лв./кв.м в страната). Размерът на ставката върху превозните средства и леките автомобили е 1,37 лв./kW (при 1,54 лв./kW в страната).

Администрация ■■■■■

Самооценките на местните администрации за развитието на електронното правителство и за предоставянето на административни услуги на „едно гише“ през последните години нарастват и през 2021 г. са по-високи от средните за страната. Оценката за прозрачността на органите на местното самоуправление също се повишава през 2021 г., но остава под средната за страната.

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ ■■■■■

Демография ■■■

Населението в Смолян е едно от най-застаряващите в страната. През 2020 г. се наблюдава както намаляване на раждаемостта, така и изселване на населението. След като през предходните три години коефициентът на естествен прираст се задържа на ниво от около -10 до -9‰, през 2020 г. той рязко намалява до -14,4‰ (при -9,5‰ в страната). През 2020 г. коефициентът на механичен прираст в областта нараства значително, но все още е отрицателен (-1,6‰).

Коефициентите на възрастова зависимост се влошават бързо и са значително по-неблагоприятни от средните за страната. През 2020 г. съотношението на населението над 65 години към това между 0 и 14 години достига 220,2% (при 150,6% в страната), а към това във възрастовата група 15-64 години – 40,1% (при 34,1% в страната).

Делът на градското население в областта е сравнително нисък (56,7% при 72,9% за страната), но гъстотата на населението остава относително висока.

Образование ■■■■■

Област Смолян продължава да бъде една от областите с най-добри образователни показатели (веднага след столицата). Нетният коефициент на записване на учениците в V-VIII клас е един от най-високите в страната – 90,8% при средно 86,5% на национално ниво. Съотношението между броя на преподавателите и учениците в основното и средното образование е най-високото в страната – 120 преподаватели на 1000 ученици (при 87 на 1000 ученици в страната) през 2020 г. Делът на напусналите основното и средното образование е най-ниският в страната. Сравнително малко остават и второгодниците.

Представянето на учениците от областта също е по-добро от средното в страната и през 2021 г. Средният успех на националното външно оценяване по математика след VII клас е 42,6 т. (при 37,9 т. в страната) и е третият най-висок (след столицата и област Варна). Оценката на матурата по български език и литература за областта е „Добър“ 4,44 (при „Добър“ 4,21 в страната), а делът на слабите оценки намалява до 2,4% (при 7,0% в страната), което нарежда областта веднага след столицата.

В Смолян функционират два филиала на висши учебни заведения – на Варненския свободен университет и на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, и областта отчита 14 студенти на 1000 души от населението (при 32 на 1000 души средно за страната).

Здравеопазване ■■■■■

Област Смолян се представя добре в сферата на здравеопазването. Делът на здравноосигурените е сред най-високите в страната – 95,6% (при 88,7% в страната) през 2020 г. Достъпът до общопрактикуващи лекари е сравнително

висок, но все още броят на специалистите е значително по-нисък от средния за страната.

Легловата база в многопрофилните болници в областта намалява до 5,41 легла на 1000 души от населението през 2020 г. Броят на преминалите за лечение болни е висок – 168 на 1000 души (при 138 на 1000 души в страната).

Ред и сигурност ■■■■■■

Смолян е най-добре представящата се област в сферата на реда и сигурността и през 2020 г. Натовареността на местните наказателни съдии е най-ниската в България, като един съдия в областта разглежда средно по 3,6 дела месечно (при 8,6 дела на съдия средно за страната). Това се отразява и на бързината на правораздаване. Делът на наказателните дела, приключили в 3-месечен срок, е най-високият в страната – 96% (при 90% в страната).

Смолян е и сред областите с най-нисък брой на престъпленията. Регистрираните престъпления срещу личността и собствеността са 5,2 на 1000 души (при 9,9 на 1000 души в страната), а разкриваемостта им е изключително висока – 68,8% (при 52,1% в страната).

Околна среда ■■■

Смолян е сред областите с най-ниски емисии въглероден диоксид в атмосферата. През 2019 г. в област Смолян 73,1% от населението живее в селища с обществена канализация (при 76,4% в страната), което е сравнително висока стойност при ниската степен на урбанизация на областта. Свързването на канализационните мрежи с пречиствателни станции за отпадъчни води обаче изостава – покритието е едва 43,1% от населението в областта (при 64,6% за страната).

Образуваните битови отпадъци в областта са сравнително малко – 301 кг/човек годишно (при 409 кг/човек за страната), а делът на предадените за третиране и рециклиране отпадъци е изключително непостоянен през последните години.

Култура ■■

Културният живот се характеризира с ниска интензивност. Пандемията и ограничаването на културни мероприятия в цялата страната през 2020 г. се отразяват и в областта. Посещенията в кината намаляват със 74% (при 71% в страната) до 38 на 1000 души от населението (при 190 на 1000 души в страната), а в библиотеките – с 34% (при 30% в страната) до 131 на 1000 души (при 480 на 1000 души в страната). Сравнително малко е свиването на посещенията в музеите (38% при 58% в страната), но броят им остава много нисък – 96 на 1000 души (при 322 на 1000 души в страната).

Ключови показатели за област Смолян

Индикатори на икономическото развитие	2018	2019	2020	Средно за страната
БВП на човек от населението (лв., текущи цени)	10 597	11 681	n.a.	17 170
Средногодишен доход на лице от домакинството (лв.)	6127	6354	n.a.	6013
Средна годишна брутна заплата на нает (лв.)	10 145	11 106	n.a.	15 209
Относителен дял на бедните спрямо линията на бедност за страната (%)	20,9	21,2	n.a.	22,6
Коефициент на заетост на населението на 15–64 години (%)	67,7	66,5	65,2	68,5
Коефициент на безработица на населението на 15 и повече години (%)	10,5	8,8	11,9	5,2
Дял на населението с основно и по-ниско образование на 25–64 години (%)	15,3	14,3	14,0	16,9
Дял на населението с висше образование на 25–64 години (%)	22,5	23,5	23,5	29,2
Произведена продукция (лв./човек)	14 914	15 866	n.a.	28 027
Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи (лв./човек)	1738	2591	n.a.	3155
Преки чуждестранни инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор с натрупване (евро/човек)	860	889	n.a.	3655
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	73,0	82,4	73,6	78,9
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	49,1	53,8	n.a.	41,4
Гъстота на пътната мрежа (км/100 кв.км територия)	16,9	16,9	16,9	17,9
Рейтинг за активна прозрачност на ПДИ за органите на местното самоуправление (%)	67,0	67,5	72,2	73,2

Индикатори на социалното развитие	2018	2019	2020	Средно за страната
Коефициент на естествен прираст на населението (‰)	-9,4	-9,7	-14,4	-9,5
Коефициент на механичен прираст на населението (‰)	-8,1	-8,4	-1,6	4,4
Среден успех от матурите по БЕЛ*	4,19	4,53	4,44	4,21
Среден успех на изпита по математика след VII клас (в точки)*	37,7	38,1	42,6	37,9
Нетен коефициент на записване на населението в V–VIII клас (%)	91,6	90,9	90,8	86,5
Брой на преподавателите в основното и в средното образование на 1000 ученици	119	122	120	87
Дял на здравноосигурените лица (%)	94,8	97,0	95,6	88,7
Население на един общопрактикуващ лекар (брой хора)	1587	1569	1605	1727
Регистрирани престъпления срещу личността и собствеността на 1000 души	5,1	6,0	5,2	9,9
Натовареност по щат на наказателните съдии (дела/месец)	5,0	5,2	3,6	8,6
Дял на населението с достъп до обществена канализация (%)	72,9	73,1	n.a.	76,4
Образувани битови отпадъци на човек от населението (кг/човек/година)	301	n.a.	n.a.	409
Дял от битовите отпадъци, предадени за третиране и рециклиране (%)	7,5	n.a.	n.a.	70,9
Посещения в кината на 1000 души от населението	134	149	38	190
Посещения в музеите на 1000 души от населението	129	154	96	322

* Данните се отнасят за учебната 2020/21 година, а матурите са проведени през 2021 г.